

GENIUS LOCI

LASZLOVSZKY 60

edited by
Dóra Mérai
and

Ágnes Drosztmér, Kyra Lyublyanovics,
Judith Rasson, Zsuzsanna Papp Reed,
András Vadas, Csilla Zatykó

ARCHAEOLINGUA

Genius loci **Laszlovszky 60**

edited by

Dóra Mérai

and

**Ágnes Drosztmér, Kyra Lyublyanovics,
Judith Rasson, Zsuzsanna Papp Reed,
András Vadas, Csilla Zatykó**

Budapest 2018

The publication of this volume was generously funded by

ISBN 978-615-5766-19-0

© by the Authors and Archaeolingua Foundation

2018

ARCHAEOLOGUA ALAPÍTVÁNY

H-1067 Budapest, Teréz krt. 13

www.archaeolingua.hu

Copy editing and language editing: the editors

Layout: Zsanett Kállai

Map: Viktor Lagutov, Zsuzsa Eszter Pető, Mária Vargha, István Gergő Farkas

Front cover design: Eszter Bence-Molnár

Table of contents

Tabula gratulatoria	v
Kiadói előszó	vi
Publisher's Preface	viii
Köszöntő	x
Salutation	xi

Boundaries, Frontier Zones / Határvonalak, határvidékek

ALEKS PLUSKOWSKI – ALEX BROWN – SEWERYN SZCZEPANSKI – ROWENA BANERJEA – DANIEL MAKOWIECKI What Does a Frontier Look Like? The Biocultural Dynamics of the Lower Vistula Borderland in the Middle Ages	2
STEPHEN POW The Mongol Empire's Northern Border: Re-evaluating the Surface Area of the Mongol Empire	8
IAN WOOD Two Roman Frontiers and Their Sub-Roman Afterlife	14

Crossing Borders / Határokon át

SZAKÁCS BÉLA ZSOLT Gyulafirátót, avagy a rendi építészeti hagyományok átjárhatósága	19
CRISTOPHER MIELKE A Queen's Crusading Connections: Yolanda of Courtenay, the Fifth Crusade, and the Military Orders	25
BÁRÁNY ATTILA Angol keresztes a magyar végeken: Robert de Champlayn	28
CRISTIAN GAȘPAR Trespassing Pigs, Sons of Whores, and Randy Dogs: Marginalia on a Medieval Document from Caransebeș/Karánsebes	32
VADAS ANDRÁS A kecskeméti marhahajtók megpróbáltatásai és egy végvár jóllakott őrsége	38
LÁSZLÓ KONTLER Borders and Crossings: A Jesuit Scientist in the Whirlwind of Enlightened Reform	41
PAUKOVICS GERGŐ Hajszja az örök fiatalságért. Dr. Voronoff és a dübörgő 20-as évek	45
PINKE ZSOLT – STEPHEN POW A Gangesz-deltából a globális porondra: történeti ökológiai szempontok a kolera kórokozó (<i>Vibrio cholerae</i>) elterjedési területének átalakulásához	50
MARCELL SEBŐK Tangible Cultural Heritage: The Early History of Blue Jeans	55

Inhabiting the Landscape / Élet a tájban

SÓFALVI ANDRÁS	
A Barcaság határai és 13. század eleji településképe a Német Lovagrend adományleveleiben	60
NIKOLINA ANTONIĆ	
The Hospitallers' Estate of Čičan and its Neighbors: Spatial Analysis Yields New Information	64
ÜNIGE BENCZE	
The Abbey of Meszes: New Insights on the Site Location	68
MÓGÁNÉ ARADI CSILLA – MOLNÁR ISTVÁN	
Kísérlet a bárdudvarnok-szentbenedeki premontrei prépostság környezeti rekonstrukciójára	72
BEATRIX ROMHÁNYI	
Monasteries along the Danube	77
PUSZTAI TAMÁS – P. FISCHL KLÁRA	
A dél-borsodi síkság bronzkori és középkori településstruktúrájának összehasonlítása	82
VIZI MÁRTA	
Komplex régészeti kutatás egy egykori dél-dunántúli mezőváros területén	89
BATIZI ZOLTÁN	
Fagyosasszony és Kammerhof	95
PÁLÓCZI HORVÁTH ANDRÁS	
A középkori Kenderes településszerkezete	99
SZŐCS PÉTER LEVENTE	
Adatok Nagybánya és vidéke középkori egyházi topográfiájához	103
ZATYKÓ CSILLA	
Eltűnt berzencei malmok	108
SZABÓ PÉTER	
Középkori cseh erdőgazdálkodás a choustníki uradalom erdőszámadásainak tükrében	113
ANDREA KISS	
Before and After the Great Heat and Drought of 1540: Multiannual Trends of Grape and Grain Harvest Dates in the Vienna Hospital Accounts	117
LÁSZLÓ BARTOSIEWICZ	
“Kleine Fische, gute Fische” – But Sturgeon is Great	121
LYUBLJANOVICS KYRA	
Vad háziállat, házi vadállat: Számi rénszarvastartás a középkori és kora újkori Norvégiában	126
JUDITH RASSON	
Mountains in the Lifeways and History of Northern Macedonia	138
JEREMY MIKECZ	
Crossing the Abyss: The Apurímac Canyon at the Time of the Spanish Invasion of Peru (1533)	142

Busy Places / Nyüzsgő terek

PETROVICS ISTVÁN	
Újabb adatok Pécs késő középkori történetéhez	147
URBÁN MÁTÉ	
Lokális búcsújáró helyek a késő középkori Nyugat-Dunántúlon	151
BALÁZS NAGY	
The Marketplace of Csütörtök – A Local Market in Fourteenth-Century Hungary	156
KATALIN SZENDE	
The Sopron Fish Market	159
GERHARD JARITZ	
The Craftsman's Voice and Words in Late Medieval Austrian Urban Space	165

TABLE OF CONTENTS

ANA MARIA GRUIA Healthcare in Cluj in the Sixteenth Century: Overlapping Professions	168
ANA MARINKOVIĆ John Capistran's Mantle and the Early Propaganda of Franciscan Observant Cults in Dubrovnik	171
SABINA MADGEARU Ceremonial Space in Front of Medieval Buda: An Illuminated Fifteenth-Century French Vision	175
VÉGH ANDRÁS Óbuda látképeken	177

Layers of the Past / A múlt rétegei

KODOLÁNYI JUDIT Templomok és temetők a visegrádi Sibrik-dombon	181
ROSTA SZABOLCS Egy új lehetőség kapujában – tatárjárás kori védművek a Kiskunságban	186
BOTÁR ISTVÁN Árpád-kori edényégető kemence Csíksomlyón	193
PETAR PARVANOV Fire and Stone: Placing Flints in Graves in Late Medieval Kaliakra	197
GYARMATI JÁNOS Kumpi Wasi. Textilműhely egy inka tartományi központban	201
ZSUZSANNA PAPP REED Post It: Notes from Thirteenth-Century St Albans	207
VALERY REES The Salt of Genius: Marsilio Ficino on Food, Spices, and Nutrition	213
ROSSINA KOSTOVA The Mother of God Monastery near Varna, Bulgaria: More about Missionary Monasteries in Bulgaria in the Ninth and Tenth Centuries	217
DANIEL ZIEMANN The Imperial Abbey of Corvey in the Ninth and Tenth Century: At the Crossroads of Power	221
VIRÁGOS GÁBOR Kartal vagy Cyko? Kísérlet egy középkori nemesi család történetének rekonstruálására	226
TÓTH BOGLÁRKA – BOTÁR ISTVÁN A sepsikilyéni unitárius templom tetőszerkezeteinek kormeghatározása	244
RÁCZ MIKLÓS Egy tiszazugi újkori négyosztatú ház – Dokumentálás és építéstörténet	248

Objects beneath Our Feet / Tárgyak a föld alól

LANGÓ PÉTER A Tiszakeszi-Szódadombon talált kora Árpád-kori kereszt	254
RÁCZ TIBOR – NAGY BALÁZS Tatárjárás kori kincslelet Jászkarajenőről	258
SZENDE LÁSZLÓ Lehetett-e hadijelvény a csajági kereszt?	267
NÓRA UJHELYI Thoughts about Medieval Book Fittings from the Castle of Visegrád	270
MÁRIA VARGHA – THOMAS KÜHTREIBER Treasures of the “Lower Ten Thousand”? Hoards of Iron Objects	273

TABLE OF CONTENTS

K. NÉMETH ANDRÁS „Sarlóját ez okért bőszy fegyverré köszörülte” Késő középkori kiegyenesített sarló Kospa falu helyéről	280
MAXIM MORDOVIN A Collection of Fifteenth- and Sixteenth-Century Cloth Seals from Szolnok	285
TÜNDE KOMORI Ottomans in Pest in the Light of “Luxury” Ceramics: Four Cups from Kígyó Street	289
WICKER ERIKA A 17. századi rácszentpéteri kincslelet	294

Marking the Place / Helyek és jelek

CSERNUS SÁNDOR Keresztes családtörténet és kőbe vésett emlékezet	300
LŐVEI PÁL A pilisszántói keresztes kő legendája	305
MÉRAI DÓRA Sügérek a Nyárádméntén: Sigér Mátyás síremléke leporolva	311
VESZPRÉMY LÁSZLÓ A bambergi lovas szobra és Szent István	316
TAKÁCS MIKLÓS A pétervárad-tekiai reneszánsz kőfaragvány	321
ANNELI RANDLA What and Whom Should We Remember? The Case of the Teutonic Order’s Church and Castle in Pöide, Livonia	325

Heritage Sites, Sacred Places / Örökségi helyszínek, szent helyek

ALEKSANDAR PANTIĆ The Ambiguity of Heritage Interpretation: A Late Roman Tomb in Brestovik, Serbia	330
GYÖRGY ENDRE SZÓNYI Rocamadour: Monastic Center, Pilgrimage Place, Art Historical Interest, World Heritage Site	335
KATEŘINA HORNÍČKOVÁ A Penitent Judas Iscariot: An Exemplum of Christian Morals on the Eve of Hussitism?	339
JAMES PLUMTREE Buddha, Lenin, and the Prophet Muhammad Approaching the Landscape and Cultural Heritage of Issyk-Ata	343
ROBERT SHARP The Thames Estuary: The Cultural Heritage and Memory of the Thames Estuary at Southend-on-Sea	349
ESZTER SPÁT Constructing Religio-Ritual Heritage: The New Shrine of Shekhsê Batê in Khetar, Northern Iraq	353
ZSUZSANNA RENNER Delhi, Old and New: Changing Cityscapes and the Cultural Heritage of India’s Capital City	357
FELD ISTVÁN Pseudovár vagy történeti rekonstrukció?	364
ILON GÁBOR A velemi régészeti témaparkról	371
WOLLÁK KATALIN Örökség alapú fejlesztés Kölkeden	374

TABLE OF CONTENTS

Places of Memory / Az emlékezet helyei

JÁNOS BAK	
Nádor 20 Capriccio	380
SZENTPÉTERI JÓZSEF	
Pilistól Tételig. Elektronikus levélféle a 60 esztendőös Laszlovszky Józsefnek	382
RICHARD HODGES	
Scarlino in the 1980s, Forty Years On	386
KLANICZAY GÁBOR	
Egy hozzászólás Kremsben	390

A Barcaság határai és 13. század eleji településképe a Német Lovagrend adományleveleiben

SÓFALVI ANDRÁS*

A Német Lovagrend 1211 tavaszutóján birtokadományt nyert II. András magyar királytól a Kunország felé eső, Borza nevezetű, puszta és lakatlanként jellemzett erdélyi földre, azzal a céllal, hogy a lovagok a Magyar Királyság határát megvédjék a kunokkal szemben és az országot gyarapítsák. Az uralkodó széleskörű politikai, igazgatási, gazdasági és egyházi kiváltságokat biztosított a lovagrend számára, megengedvén többek közt favarak és városok építését. A lovagokat Fecate Juna királyi poroszló vezette be a Barcaföld birtokába, kijelölve annak határait. Idézzük az oklevél vonatkozó részletét:

Prima vero meta huius terre incipit de indagibus castri Almage et procedit usque ad indagines castri Noilgiant, et inde progreditur usque ad indagines Nicolai, ubi aqua defluit que vocatur Alt, et sic ascendendo per Alt usque ubi Tortillou cadit in Alt. Et iterum vadit usque ad ortum eiusdem Tortillou, et ab ortu aque que Timis vocatur progreditur usque ad effluxum aque, que Borsa nominatur. Deinde sicut montes nivium complectuntur eandem terram, tendit usque in Almagiam. Terra vero hec tota, sicuti predicti montes et flumina ipsam circumeunt, vocatur Borza.¹

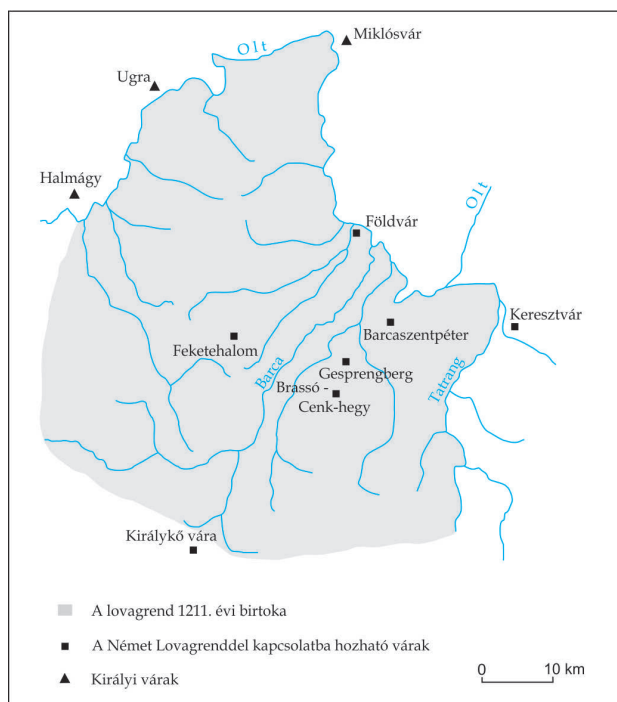
Az okirat a legkorábbi körülhatárolása a Barcaságnak, melynek kiterjedése lényegében csak kelet felé módosult a későbbiekben: 1222-ben nevezett uralkodónk a lovagrend birtokait tovább bővítette, az új adomány területileg viszont már túllépett a hegyek vízválasztó vonalán. Az 1211/1222. évi adománylevelek elég világosan fogalmazzák a lovagrendnek jutott föld nyu-

gati határait illetően, mégis jelentős félreértelmezésre adtak lehetőséget a kutatók számára.

Barcaföld határának első métáit Halmágy várának gyepűinél emelték, a határ az ugrai vár gyepűit érintve haladt tovább Miklósvár gyepűi felé, ahol elérte az Olt vonalát. Ettől kezdve az Olt folyót követte, egészen a Tatrang vizének beömléséig, keleten ez lett a lovagrendi birtok 1211. évi határa. A szakirodalmat lapozva, meglepődve tapasztaljuk, hogy a kutatók oroszlánrésze már Halmágy várától kezdve lényegében az Olt folyót jelöli meg a lovagrendi terület határvonalaként. Ehelyütt nincs tér a német lovagrendi kutatás könyvtárnyi szakirodalmának idézésére, csupán az elmúlt fél évszázad vonatkozó munkáiból emelnék ki néhányat. Bakó Géza 1957-ben még nem fogalmaz egyértelműen, mindössze arra utal, hogy a nevezett várak gyepűi túlnyúltak az Olton (értsd: a folyó keleti partján).² Binder Pál a királyi várak gyepűit az Olt közelében helyezi el, és szerinte a lovagrend vára lehetett a Persányi-hegység nyugati oldalának egyik mellékvölgyében álló felsőkománai vár is.³ A neves román régész, Radu Popa a Barcaság 1211. évi állapotát rögzítő térképe egyértelműen az Olt folyó partján húzza meg a lovagrendi birtok nyugati határát.⁴ Őt követi Barcaföldvár régész kutatója, Adrian Ioniță is.⁵ A témával újabban foglalkozó magyar kutatás ugyanezen a vonalon halad; Laszlovszky József és Soós Zoltán tanulmányaiban, illetve Hunyadi Zsolt dolgozatának térképmellékleteiben is jól megragadható ez a problematika⁶ (1. kép).

A lovagrendi birtok határleírását elemezve nem nehéz észrevennünk, hogy az Olt mentén található királyi várak, Halmágy és Ugra a Persányi-hegységtől nyugatra, míg Miklósvár ettől keletre fekszik. Ezt a földrajzi állapotot összevetve az oklevélnek azzal a részletével, miszerint a határ Miklósvár gyepűinél érte el az Oltot, elég kézenfekvő a következtetés, hogy a nevezett várak gyepűi a Persányi-hegység vízválasztóján hú-

* Haáz Rezső Múzeum, Székelyudvarhely. A tanulmány írása ideje alatt a szerző Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban (BO/00303/15/2 sz. pályázat) részesült.

► **1. kép.** A Német Lovagrend 1211. évi adománybirtokának kiterjedése a szakirodalmi hagyomány szerint (készítette: Sófalvi A.)

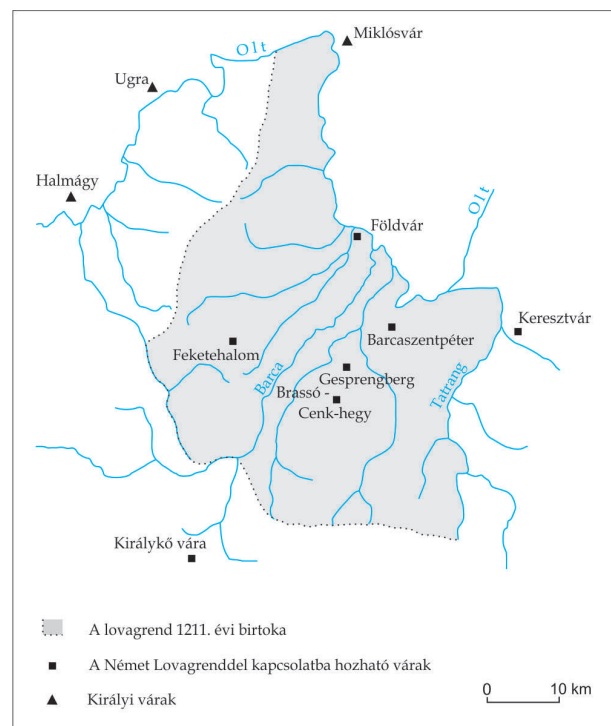
zódtak, és a lovagrendi birtok határát is ennek vonalán jelölték ki. Történetírásunk korábban felhívta már erre a figyelmet és ugyanerre a felismerésre jutott Györffy György, az Árpád-kori Magyarország történeti földrajzának kiváló monográfusa is.⁷ Így jelentősen leszűkül a lovagrendi birtokadomány kiterjedése, melyet lényegében a Barcasági-medence Olt–Tatrang által lehatárolt területe jelölt ki (2. kép). Észrevételemet támogatja a határjárás vonatkozó részlete is: a Tömös folyó forrásvidékétől nyugat felé fordulva a következő földrajzi helyet a Barca folyó beömlésénél/beszakadásánál (*ad effluxum aque*) határozta meg (ez pedig feltehetően a Törcsvári-hágó északi oldalán lefolyó Törcs/Turcu-patak Barca folyóval való találkozását jelenti), innen visszakanyarodva a halmágyi gyepűkhöz. Térképemen a lovagrend birtokának nyugati határvonalát, érzékeltetve annak bizonytalanságát, szaggatott vonallal jelöltem; hasonlóképpen jártam el a déli határ esetében is. A pontos nyomvonalat a magashegyek tagolt felszínén szintén nehéz meghúzni.

Érdeemes a lovagrendi adományt más oldalról is megközelítenünk, és pedig egy 1225. évi adat alapján. III. Honorius pápa 1225. szeptember 1-én kelt oklevelében hivatkozik a magyar király hoz-

zá intézett panaszlevelére; ehelyütt bukkan fel a lovagoknak adományozott 30 ekealj földterület.⁸ A királyi ekealj a korabeli okiratokban területmérték értelemben szerepel, jelölve a hat ökörrrel egy év alatt megművelhető földterület nagyságát, amely körülbelül 150 királyi holdnak, azaz 126,63 hektárnyi földnek felelt meg.⁹ A mintegy 3800 hektáros terület viszont nagyságrenddel eltér a Barcaság fentiekben körülhatárolt fizikai kiterjedésétől (szoftveres számításaim alapján ez kb. 1800 négyzetkilométert, azaz 180.000 hektárt jelent).

Felmerülhet a gyanú, hogy elírásról van szó, és harminc (*triginta*) helyett háromszáz (*trecenta*) ekealj földet kapott az uralkodótól a lovagrend.¹⁰ Ám ez még mindig jelentős mértékben különbözik a Barcaság valódi területétől (a 180.000 hektár mintegy 1420 ekealj földet jelent).

Az oklevélíró tévedésének, valljuk meg, igen csekély a valószínűsége (az okirat eredetiben fennmaradt a vatikáni levéltárban), ugyanis ez már a kortársaknak feltűnt volna, a lovagok és a magyar király között kialakult viharos feszültség tetőpontján. Ráadásul ez a megoldás sem hozza közös nevezőre a különbséget a terület kétfajta meghatározása (fizikai körülhatárolás alapján végzett számítás, illetve az oklevél számszerű

► **2. kép.** A lovagrendi terület újraértelmezett határai (készítette: Sófalvi A.)

közlése) között. Györffy György szerint feltehető, hogy az utólag (1222-ben) adományozott keresztvári terület lehet a 30 eke föld, mely később Márkos, Nyén és Bodola falvakat, valamint a Bodza lakatlan forrásvidékét foglalta magába.¹¹ Véleményem szerint a nagyságrendi különbségnek más oka lehet: a megadott ekealjnyi földnek ehelyütt minőségi értelme van, és konkrétan a művelt vagy megművelhető földterület nagyságát kell értünk alatta.

Amennyiben helyes úton járunk, ez a feltevés rávilágíthat egy másik, a Barcaság településtörténetének vonatkozásában komoly vitákat kavarró, ám korántsem lezárt probléma megoldására. Úgy tűnik, hogy a Barcaság mezőgazdaságilag hasznosítható területéről pontos ismeretei voltak az adományt kiállító uralkodónak és hatalmi apparátusának, ez pedig közelebb vihet minket a „puszta és lakatlan föld” kérdésének sokat vitatott értelmezéséhez is. Észrevételem megerősíti azt a nézetet, miszerint a fenti jelzőket nem kell szó szerint vennünk, és a *terra deserta et inhabitata* nem más, mint kancelláriai formula, mely a lovagrendi adomány számára tiszta helyzetet teremtett.¹² Elképzelhető, hogy a kunok támadásai erőteljes pusztítást okoztak a Barcaságban a 13. század elején, de az sem kizárt, hogy a lovagrendi birtokadományozás előtt kitelepítették a korábbi lakosságot. A Német Lovagrend települési horizontját időben megelőző lakosság régészeti nyomai – nem taglalva ezúttal a nehezen keltezhető helynévi reliktumokat – éppen Barcaföldváron mutathatók ki.¹³ A földvári evangélikus templom keleti–délkeleti oldalán az 1990-es évek első felében feltárt, nyugati *hospesek* jelenlétére utaló temetőt (jellegzetességük az ún. antropomorf sírgödrök) a lovagok idejében már nem használták. Ugyanis az a tény, hogy a sírmező nyugati felére ráfed egy olyan építési törmelékes réteg, amely a lovagrendi építkezésekkel hozható kapcsolatba,¹⁴ arra utal, hogy a két jelenséghorizont között időrendben követte egymást.

Rövid eszmefuttatásomban a Német Lovagrend 1211/1222. évi adományleveleinek két, egymással összefüggő aspektusával foglalkoztam. Ráműtattam arra, hogy a közhelyszerű tudományos nézetek nem mindig helytállóak, és időnként kiegészítésre vagy korrekcióra szorulnak, mint a Német Lovagrendnek adományozott terület nyugati határának vonala esetében. A lovagrend rö-

vid, epizódszerű barcasági szereplésének egyik legmaradandóbb vetülete meglátásom szerint éppen az volt, hogy távozásuk után a Barca földje különálló igazgatási egység maradt Erdélyben (*districtu Brasoviensis*: Brassó vidéke), és alapvetően németajkú népesség lakta a későbbiekben. Időben visszafelé tekintve pedig úgy tűnik, hogy a 13. század elején pusztának és lakatlannak jellemzett terület a Német Lovagrend megjelenése előtt sem egy ismeretlen periféria volt a Magyar Királyság pogány népességgel szomszédos végvidékén.

Jegyzetek

- ¹ 38. sz. regeszta: Erdélyi Okmánytár I. (1023–1301): bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel regesztákban közléseszi Jakó Zsigmond (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1997), 134.
- ² Bakó Géza, „Cavalerii teutoni în Țara Bârsei” [A német lovagok a Barcaságban], *Studii. Revistă de Istorie* 10, no. 1 (1957): 148.
- ³ Binder Pál, „Havaselve vajdaság megalakulásának dél-erdélyi előzményei és következményei (13–14. század),” *Századok* 129, 5 (1995): 1133–1134, 1136.
- ⁴ Radu Popa, „Kreuzritterburgen im Südosten Transsilvaniens,” *Internationales Burgen-Institut Bulletin* 47 (1990–1991): 107–112.
- ⁵ Adrian Ioniță, „Date noi privind colonizarea germană în Țara Bârsei și granița de est a regatului maghiar în cea de a doua jumătate a secolului al XII-lea” [Új adatok a Barcaság német betelepítéséhez és a magyar királyság keleti határvonala a 12. század második felében], *Revista Istorică* 5, no. 3–4 (1994): 273.
- ⁶ Laszlovszky József és Soós Zoltán, „Historical Monuments of the Teutonic Order in Transylvania,” in *The Crusades and the Military Orders: Expanding the Frontiers of the Medieval Christianity*, szerk. Hunyadi Zsolt és Laszlovszky József (Budapest: Central European University, 2001), 319–336.; Laszlovszky József és Soós Zoltán, „A Német Lovagrend és Magyarország,” in *Magyarország és a kereszties háborúk: Lovagrendek és emlékeik*, szerk. Laszlovszky József, Majorossy Judit és Zsengellér József (Máriabesenyő–Gödöllő: Attraktor, 2006), 221–234.; Hunyadi Zsolt, „The Teutonic Order in Burzenland (1211–1225): Recent Considerations,” in *L'Ordine Teutonico tra Mediterraneo e Baltico incontri e scontri tra religioni, popoli e culture: Der Deutsche Orden zwischen Mittelmeerraum und Baltikum: Begegnungen und Konfrontationen zwischen Religionen, Völker und Kulturen*, szerk. Hubert Houben és Kristjan Toomaspoeg (Galatina: Mario Congedo, 2008), 151–162.
- ⁷ Györffy György, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I.* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 822.
- ⁸ 138. sz. regeszta: Jakó, *Erdélyi Okmánytár I.*, 164.
- ⁹ „Ekealja,” Magyar Katolikus Lexikon, letöltve 2018.06.16. <http://lexikon.katolikus.hu/E/ekealja.html>; Ortutay Gyula, szerk., *Magyar Néprajzi Lexikon* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1977–1982), 1. kötet, online elérés: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-1795.html>, letöltve 2018.06.16.).
- ¹⁰ Összehasonlításképpen érdemes megemlíteni például, hogy 1247-ben a johannita lovagoknak adandó föld terü-

- letét a Feketeügy mentén 500 ekére becsülték. Ld. 205. :
regeszta: Jakó, *Erdélyi Okmánytár I.*, 192. :
Győrffy, *Az Árpád-kori Magyarország I.*, 823. :
¹¹ Vö. Hanzó Lajos, „A Barcaság betelepítése és a Német Lo- :
vagrend,” *Századok* 123, no. 3-4 (1989): 373.; Ioniță, „Date :
noi privind colonizarea germană,” 277. :
¹² Ld. Katona-Kiss Attila, „Besenyő és oguz gyepűvédők az :
Árpád-kori Magyarországon,” in *Őrzők, vigyázatok a :
határra! Határvédelem, határőrizet, határ vadászok a kö- :
zépkortól napjainkig*, szerk. Pósn László, Veszprémy :
László, Boda József és Isaszegi János (Budapest: Zrínyi, :
2017), 243–244. :
¹⁴ Adrian Ioniță, Dan Căpățână, Nicolaus Boroffka, Rodica :
Boroffka, és Adrian Popescu, *Feldioara – Marienburg :
Contribuții arheologice la istoria Țării Bârsei* [Föld- :
vár – Marienburg. Régészeti megfigyelések a Barcaság :
történetéhez], (București: Academia Română, 2004), :
14, 44. :